

การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมานเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษา*

A META-ETHNOGRAPHY RESEARCH ON EDUCATIONAL ADMINISTRATION FOLLOWING BUDDHIST PRINCIPLES IN SECONDARY SCHOOLS

¹พระมหากันตนันท์ กนต์สีโล (เฮงสกุล) Phramaha Guntinun Kantasillo (Hangsakul)

²พระครูโสภาสนนทกิตติ Phrakru Ophatnonthakit ³ลำพอง กลมกุล Lampong Klomkul

^{1,2,3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: kantinanhengsakul@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์คุณลักษณะงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา 2) สังเคราะห์สภาพปัจจุบันของความรู้ 3) เปรียบเทียบความเหมือนหรือความแตกต่างของผลการวิจัย 4) เสนอข้อค้นพบที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ รูปแบบงานวิจัยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีวิทยาการวิจัยแบบ “การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน” ศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 15 เรื่อง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินคุณภาพงานวิจัย แบบบันทึกข้อมูลงานวิจัย และการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 9 ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความแปร ความถี่ ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะงานวิจัยเป็นงานวิจัยระดับปริญญาเอก ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัศึกษามากที่สุด ผู้ให้ข้อมูลส่วนมากเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษา 2) สภาพปัจจุบันของความรู้มี 6 ประเด็น ประกอบด้วย (1) เป้าหมายของการบริหารการศึกษา (2) หลักธรรมที่เกี่ยวข้อง (3) คุณลักษณะของผู้บริหาร (4) กระบวนการบริหาร (5) ทักษะที่ใช้ในการบริหาร (6) ผลของการบริหารการศึกษา 3) การเปรียบเทียบความเหมือนหรือความแตกต่างของผลการวิจัย ได้แก่ (1) เป้าหมายของการบริหารการศึกษา มีแตกต่างกัน 2 เป้าหมาย คือ เป้าหมายด้านคุณภาพการศึกษา และเป้าหมายด้านคุณภาพชีวิต (2) หลักธรรม มีจุดมุ่งหมายการใช้แตกต่างกัน 2 กลุ่ม คือ มุ่งให้การบริหารงานเกิดผลสำเร็จ และมุ่งให้เข้าใจความจริงอย่างถ่องแท้ (3) คุณลักษณะของผู้บริหาร มี 8 คุณลักษณะ (4) กระบวนการบริหาร มี 6 ขั้นตอน (5) ทักษะที่ใช้ในการบริหาร มีความแตกต่างกัน 2 กลุ่ม คือ ทักษะที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน และทักษะที่เอื้อให้เกิดความสัมพันธอันดีในองค์กร และ (6) ผลของการบริหารการศึกษา มี 6 ผล 4) ข้อค้นพบที่เป็นองค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัย คือ องค์ประกอบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา มี 6 องค์ประกอบหลัก และ 55 องค์ประกอบย่อย

คำสำคัญ: การบริหารการศึกษา, หลักพุทธธรรม, การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน

Abstract

The purposes of this thesis were 1) to analyze the characteristics of research on Educational Administration Following Buddhist Principles in Secondary Schools, 2) to synthesize the current state of knowledge, 3) to compare the similarities and differences of research results, and 4) to present the new knowledge from research. Qualitative research method using a research method of “Meta-Ethnographic research” to study 15 issues related on Educational Administration Following Buddhist Principles in Secondary Schools. The research instrument was the research quality assessment form and research data record form and focus group discussion 9 persons expert. Analyze data with content analysis and analysis of basic statistical values such as mean, standard deviation, skewness, kurtosis, maximum and minimum values. The research results showed that: 1) The characteristics of research at the doctoral dissertations. Most studied on model of Educational Administration Following Buddhist principles in secondary schools. Most of the informants were educational experts and school administrators. 2) The current state consists of 6 issues, consisting; (1) goals of educational administration, (2) Buddhist Principles related to educational administration, (3) characteristics of educational administrators, (4) educational administration process, (5) educational administration skills, and (6) educational administration results. 3) Compare the similarities or differences of the research results in 6 issues, consisting; (1) there are two different goals of educational administration, quality of educational and quality of life, (2) there are two different purposes of Buddhist Principles, aiming for successful management and aiming to understand the truth thoroughly, (3) there are 8 characteristics, (4) there are 6 steps, (5) there are two different group of educational administration skills, skills to help at work and skills to help build good relationships in the organization, and (6) there are 6 issues of educational administration results. 4) New knowledge from research is the components of education administration following Buddhist principles in secondary schools consisted of 6 major components and 55 sub-components.

Keywords: Educational Administration, Buddhist Principles, A Meta-Ethnography Research

บทนำ

การศึกษาจัดว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม การทำให้บุคคลในชาติมีคุณภาพมีศักยภาพเพื่อเป็นกำลังอันสำคัญ ในการพัฒนาประเทศซึ่งต้องอาศัยกระบวนการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ การศึกษาช่วยสร้างความรู้ ความคิด ทักษะ เจตคติ ให้คนไทยรู้จักตนเอง รู้จักชีวิต เข้าใจสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ตนอาศัยแล้วนำความรู้ ความเข้าใจมาใช้แก้ปัญหา รวมทั้งสร้างสรรค์ชีวิต และสังคมให้ดีขึ้น (ภารดี อนันต์นาวิ, 2552) ใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 6 บัญญัติว่า การจัดการศึกษาต้อง เป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้อง มุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรง เป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้ง ส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2545) เห็นได้ว่าเป็นการมุ่งที่การพัฒนาคนให้สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจโดยนำหลักธรรมมาบูรณาการในการจัดการศึกษา แม้ไม่ได้บรรจุไว้อย่างชัดเจนแต่เป็นการสนับสนุนให้นำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปใช้เพื่อเสริมสร้าง คุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งหลักธรรมเป็นหลักพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนไทย เหมาะสมอย่างยิ่งในการนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของไทย

ในอดีตการศึกษาของไทยจะเน้นให้ความสำคัญกับการท่องจำไม่ได้ฝึกฝนการคิดวิเคราะห์อย่างมี เหตุผล การวัดและประเมินผลก็มุ่งเน้นตัวความรู้ความจำมากกว่าการคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ ไม่มุ่งวัดทักษะใน การประยุกต์เอาความรู้ไปใช้แก้ปัญหาและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ต่อมากระบวนการศึกษาไทยได้มีการพัฒนา หลักสูตรการเรียนรู้กระบวนการคิดใหม่ อย่างไรก็ตาม ผลจากการปรับปรุงหลักสูตรยังเป็นปัญหาอยู่ เช่น ความไม่ชัดเจนของหลักสูตรหลายประการทั้งในส่วนของเอกสารหลักสูตรกระบวนการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ และผลผลิตที่เกิดจากการใช้หลักสูตร ได้แก่ ปัญหาความสับสนของผู้ปฏิบัติในระดับสถานศึกษา ในการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาส่วนใหญ่กำหนดสาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้มาก การวัด และประเมินผลไม่สะท้อนมาตรฐาน ส่งผลต่อปัญหาการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการศึกษาและการเทียบ โอนผลการเรียนรวมทั้งปัญหาคุณภาพของผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

การจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาที่ต่อเนื่องจากระดับ ประถมศึกษาจึงถือ ได้ว่ามีความสำคัญมากเพราะผู้เรียนอยู่ในระดับวัยรุ่น ซึ่งถือว่าเป็นวัยที่มีพลังกำลัง ความตั้งใจที่จะมุ่งแสวงหา วิถีทางเพื่อการดำรงชีวิตที่ดีในอนาคต เป็นช่วงที่ผู้เรียนต้องการจะสำรวจความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ของตนเอง เพื่อการตัดสินใจเลือกอาชีพได้เหมาะสมกับตนเอง เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ ดังนั้นการจัดการศึกษาในระดับนี้จึงต้องมีการวางแผนอย่างรัดกุม มีหลักการที่แน่นอนเพื่อปลูกฝังสร้างสรรค์ให้ ผู้เรียนมีลักษณะคุณสมบัติตามที่สังคม และประเทศชาติต้องการ การจัดการศึกษาระดับมัศึกษานับว่าเป็น การจัดการศึกษาระดับสุดท้ายของการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม ความ

เชื่อ และสืบทอดศิลปวัฒนธรรม การบริหารการศึกษาที่มีประสิทธิภาพโดยการกำหนดนโยบาย กำหนดจุดหมายวางแผน กำหนดเป้าหมาย ตลอดจนวิธีดำเนินงานในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และนโยบายของรัฐที่กำหนดไว้จะทำให้เกิดประสิทธิผลทางการศึกษาสูงขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาล้วนมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ต่อผู้บริหารการศึกษาให้มีความเข้าใจในสภาพทั่วไป ปัญหาและอุปสรรค รวมถึงแนวทางพัฒนาการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาต่อไป มีผู้ทำวิจัยเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นจำนวนมาก แต่ยังขาดการนำผลการวิจัยเหล่านั้นมาสังเคราะห์เพื่อให้เป็นองค์ประกอบของการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในลักษณะของการสังเคราะห์งานวิจัย (Research Synthesis) ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยในอีกลักษณะหนึ่งที่ได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อตอบปัญหาวิจัยเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเป็นการนำข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยหลายเรื่องที่ศึกษาปัญหาวิจัยเดียวกันมาสรุปให้ได้เป็นคำตอบที่เป็นข้อสรุปการวิจัยที่ต้องการ ทำให้เกิดความเข้าใจปรากฏการณ์อย่างลุ่มลึก เกินกว่าระดับความรู้ความเข้าใจที่นักวิจัยจะได้จากผลงานวิจัยแต่ละเรื่อง โดยอาศัยเทคนิควิธีการสังเคราะห์งานวิจัยที่เรียกว่า “การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน” (Meta-ethnography) ซึ่งเป็นวิวิธวิทยาการวิจัยที่นักวิจัยสามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ในศาสตร์ต่างๆได้อย่างกว้างขวาง

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงคุณค่าของข้อค้นพบที่ได้จากงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา จึงมีความสนใจสังเคราะห์งานวิจัยดังกล่าวเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่เป็นภาพรวมใน 6 ประเด็น ประกอบด้วย 1) เป้าหมายของการบริหารการศึกษา 2) หลักธรรมที่เกี่ยวข้อง 3) คุณลักษณะของผู้บริหาร 4) กระบวนการบริหาร 5) ทักษะที่ใช้ในการบริหาร 6) ผลของการบริหารการศึกษา โดยใช้เทคนิควิธีวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน ซึ่งข้อค้นพบที่ได้จะเกิดประโยชน์ต่อผู้บริหารการศึกษาใช้เป็นสารสนเทศเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาของไทยสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา
2. เพื่อสังเคราะห์สภาพปัจจุบันของความรู้เกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา
3. เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนหรือความแตกต่างของผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา
4. เพื่อเสนอข้อค้นพบที่เป็นองค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสังเคราะห์งานวิจัยด้วยวิวิธวิทยาการวิจัยที่เรียกว่า “การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน (Meta-ethnography)” โดยใช้แนวคิดของ Noblit และ Hare (1988) เป็นงานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ดำเนินการศึกษาวิจัยในประเทศไทย ที่ทำแล้วเสร็จในช่วงปี พ.ศ. 2555-2563 จำนวน 15 เรื่อง โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นตอนการวิจัยชาติพันธุ์วรรณานาถิมาน มี 7 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเริ่มต้น ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัย ที่เกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา และศึกษาวิธีการวิจัยที่ใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบ “การวิจัยชาติพันธุ์วรรณานาถิมาน” เพื่อสรุปเป็นกรอบแนวคิด

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นคัดเลือกงานวิจัยที่จะนำมาสังเคราะห์ โดยสืบค้นงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก ในช่วงปี พ.ศ. 2555-2563 จากฐานข้อมูลโครงการเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย (ThaiLIS) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา นำมาคัดเลือกจำนวน 15 เรื่อง

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นอ่านงานวิจัย ผู้วิจัยอ่านและทำความเข้าใจเนื้อหาสาระในงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ โดยจัดทำแบบบันทึกข้อมูลงานวิจัยเพื่อบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะงานวิจัย และสภาพปัจจุบันของความรู้ ประเมินคุณภาพงานวิจัยโดยใช้แบบประเมินคุณภาพงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นกำหนดกรอบแสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ โดยจับประเด็นจากข้อค้นพบของงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นแปลความหมายหรือตีความเทียบเคียงระหว่างงานวิจัยใน 3 ลักษณะ คือ 1) การแปลความเทียบกลับไปกลับมา (Reciprocal Translations) 2) การแปลความเชิงหักล้าง (Refutational Synthesis) 3) การแปลความเพื่อเสนอประเด็นการโต้แย้ง (Line-of-Argument Synthesis)

ขั้นตอนที่ 6 ขั้นสังเคราะห์การแปลความหมาย ผู้วิจัยนำผลการแปลความหมายเทียบเคียงกันมาสังเคราะห์ในลักษณะของการสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) เพื่อให้ได้ข้อความรู้ที่เป็นภาพรวมของงานวิจัยทุกเรื่อง

ขั้นตอนที่ 7 ขั้นสรุปและรายงานผลการสังเคราะห์

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรงานวิจัย ได้แก่ งานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ดำเนินการศึกษาวิจัยในประเทศไทย โดยเป็นวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาเอก ที่ทำแล้วเสร็จในช่วงปี พ.ศ. 2555-2563

2.2 กลุ่มตัวอย่างงานวิจัย ได้แก่ งานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยเป็นวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาเอกของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย 5 สถาบัน ได้แก่ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ มหาวิทยาลัยพะเยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ทำแล้วเสร็จในช่วงปี พ.ศ. 2555-2563 จำนวน 15 เรื่อง

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อร่วมกันสังเคราะห์องค์ประกอบของการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้งในเชิงเหตุผล ด้วยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 9 ท่าน โดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรอบรู้ด้านการบริหารการศึกษา หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านหลักพุทธธรรม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือแบบประเมินคุณภาพงานวิจัยของ บุปผา เมฆศรีทองคำ (2547) เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ประกอบด้วยประเด็นในการประเมิน 5 ประเด็นใหญ่ ได้แก่ การ

กำหนดปัญหาวิจัย การทบทวนรายงานเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง กรอบแนวคิดการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย และการสรุปผลการวิจัย/การอภิปรายผลการวิจัย/ข้อเสนอแนะการวิจัย

3.2 แบบบันทึกข้อมูลงานวิจัย ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะงานวิจัยที่บันทึก แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) คุณลักษณะด้านการพิมพ์ 2) คุณลักษณะด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัย และ 3) คุณลักษณะด้านวิธีวิทยา

3.3 การสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ใช้แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มโดยยึดวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นกรอบของการสนทนา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งการวิเคราะห์เป็น 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา และศึกษาวิธีวิจัยแบบ “การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน” วิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่และร้อยละ

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ผลการประเมินคุณภาพงานวิจัยด้วยการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความแปร ความโด่ง ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด

ตอนที่ 4 การสังเคราะห์สภาพปัจจุบันของความรู้เกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยวิเคราะห์เนื้อหา

ตอนที่ 5 การสังเคราะห์แปลความหมาย วิเคราะห์โดยการแปลความหมาย 3 ลักษณะ คือ การแปลความเทียบกลับไปกลับมา การแปลความเชิงหักล้าง และการแปลความเพื่อเสนอประเด็นการโต้แย้ง

ตอนที่ 6 วิเคราะห์องค์ประกอบของการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยวิเคราะห์ในลักษณะของการสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory)

ตอนที่ 7 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มโดยวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ใน 3 ด้าน 1) คุณลักษณะด้านการพิมพ์ 2) คุณลักษณะด้านเนื้อหาสาระ และ 3) คุณลักษณะด้านวิธีวิทยา สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1.1 คุณลักษณะด้านการพิมพ์ พบว่า งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์เป็นวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาเอก โดยเป็นงานวิจัยในสาขาพุทธบริหารการศึกษา มากที่สุด (ร้อยละ 66.67) สำหรับสถาบันที่ผลิตงานวิจัย พบว่า เป็นงานวิจัยที่ผลิตจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มากที่สุด (ร้อยละ 66.67) เป็นงานวิจัยที่ทำแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2561 มากที่สุด (ร้อยละ 46.67)

1.2 คุณลักษณะด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัย พบว่า งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์เป็นการศึกษาในประเด็นวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมมากที่สุด (ร้อยละ 53.33) งานวิจัยที่ศึกษาส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรม (ร้อยละ 70.59) งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ทำให้ได้รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรม (ร้อยละ 53.33) บุคคลที่นำงานวิจัยไปใช้มากที่สุดคือ ผู้บริหารสถานศึกษา (ร้อยละ 75.00)

1.3 คุณลักษณะด้านวิธีวิทยาของงานวิจัย พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่เป็น ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา (ร้อยละ 44.44) โดยส่วนใหญ่ใช้วิธีการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) (ร้อยละ 80.00) งานวิจัยส่วนใหญ่ใช้การสัมภาษณ์ และการศึกษาเอกสาร (มีจำนวนเท่ากัน คือ ร้อยละ 35.90) เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ (ร้อยละ 29.27) ระยะเวลาการเก็บข้อมูลส่วนใหญ่มากกว่า 12 เดือน (ร้อยละ 53.33)

ผลการประเมินคุณภาพงานวิจัยโดยภาพรวมพบว่า งานวิจัยมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก โดยมีค่าเฉลี่ย (Mean) เท่ากับ 4.52 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) เท่ากับ 0.57 ค่าความเบ้ (Skewness) เท่ากับ -0.87 ค่าความโด่ง (Kurtosis) เท่ากับ 0.61 ค่าสูงสุด (Maximum) เท่ากับ 5.00 และค่าต่ำสุด (Minimum) เท่ากับ 3.43

2. ผลการสังเคราะห์สภาพปัจจุบันของความรู้เกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา

2.1 เป้าหมายของการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่ามี 7 เป้าหมาย โดยเป้าหมายในประเด็น “บริหารจัดการศึกษาด้วยกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ” และ “พัฒนาทักษะความสามารถผู้บริหาร ครู และบุคลากร” พบมากที่สุดซึ่งปรากฏในงานวิจัย 11 เรื่อง “พัฒนาคุณภาพผู้เรียน” และ “วิธีการทำงานที่ทันสมัย เหมาะสมกับสถานการณ์” ปรากฏในงานวิจัยเท่ากันคือ 7 เรื่อง “สร้างบรรยากาศสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมที่ดีงาม” และ “มีความโปร่งใสตรวจสอบได้” ปรากฏในงานวิจัยเท่ากันคือ 5 เรื่อง สำหรับเป้าหมายในประเด็นอื่นๆ ปรากฏในงานวิจัยน้อยกว่า 4 เรื่อง

2.2 หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่ามี 16 หลักธรรม โดย “สัปปุริสธรรม 7” เป็นหลักธรรมที่พบมากที่สุดซึ่งปรากฏในงานวิจัย 5 เรื่อง “อิทธิบาท 4” และ “พรหมวิหาร 4” ปรากฏในงานวิจัยเท่ากันคือ 4 เรื่อง ส่วนหลักธรรมอื่นๆ ปรากฏในงานวิจัยน้อยกว่า 3 เรื่อง

2.3 คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่ามี 8 คุณลักษณะ โดยคุณลักษณะ “มีความรอบรู้มองการณ์ไกล” พบมากที่สุดซึ่งปรากฏในงานวิจัย 6 เรื่อง “มีธรรมอันเป็นธรรมของสัตบุรุษ” และ “มีพรหมวิหาร 4 ภายในจิตใจ” ปรากฏในงานวิจัยเท่ากันคือ 5 เรื่อง “มีความซื่อสัตย์” และ “มีความเป็นผู้นำ” ปรากฏในงานวิจัยเท่ากันคือ 4 เรื่อง ส่วนคุณลักษณะอื่นๆ ปรากฏในงานวิจัยน้อยกว่า 4 เรื่อง

2.4 กระบวนการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่ามี 6 ขั้นตอน โดยขั้นตอน “วิเคราะห์ปัญหาความจำเป็นที่แท้จริงและกำหนดวัตถุประสงค์” และ “วางแผนการดำเนินงานโดยคำนึงถึงสภาพปัญหาและวัตถุประสงค์เป็นหลัก” พบมากที่สุดซึ่งปรากฏในงานวิจัยเท่ากันคือ 8 เรื่อง ส่วน “ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม” “กระจายอำนาจ กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบชัดเจนด้วยความเป็นกลาง” “ประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขปัญหาให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้” และ “บริหารจัดการทรัพยากรบุคคลด้วยหลักพุทธธรรม” ปรากฏในงานวิจัยเท่ากันคือ 7 เรื่อง

2.5 ทักษะที่ใช้ในการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่ามี 11 ทักษะ โดย “ทักษะการตัดสินใจสั่งการและการแก้ปัญหา” พบมากที่สุดซึ่งปรากฏในงานวิจัย 10 เรื่อง “ทักษะด้านความรู้หลักการกฎระเบียบ” และ “ทักษะการวิเคราะห์วางแผน ปรากฏในงานวิจัยเท่ากันคือ 9 เรื่อง

“ทักษะการสร้างมีส่วนร่วม” และ “ทักษะการสร้างมนุษยสัมพันธ์” ปรากฏในงานวิจัยเท่ากันคือ 7 เรื่อง ส่วนทักษะอื่นๆ ปรากฏในงานวิจัยน้อยกว่า 5 เรื่อง

2.6 ผลของการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่ามี 6 ประเด็น โดยประเด็น “เพิ่มประสิทธิภาพของผู้บริหาร ครู และบุคลากร ในสถานศึกษา” พบมากที่สุดซึ่ง ปรากฏในงานวิจัย 8 เรื่อง “เกิดความร่วมมือกันร่วมใจกันในสถานศึกษา ชุมชน และสังคม” “การตัดสินใจ ถูกต้องยิ่งขึ้นมีการวางแผนทำให้สถานศึกษาเจริญก้าวหน้า” และ “แบ่งโครงสร้างอำนาจหน้าที่อย่างเป็นระบบ และเป็นธรรมสามารถตรวจสอบได้” ปรากฏในงานวิจัยเท่ากันคือ 6 เรื่อง สำหรับประเด็น “พัฒนาผู้เรียนซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญของประเทศ” ปรากฏในงานวิจัย 5 เรื่อง ส่วน “การบริหารมีความเหมาะสมรวดเร็ว สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง” ปรากฏในงานวิจัย 4 เรื่อง

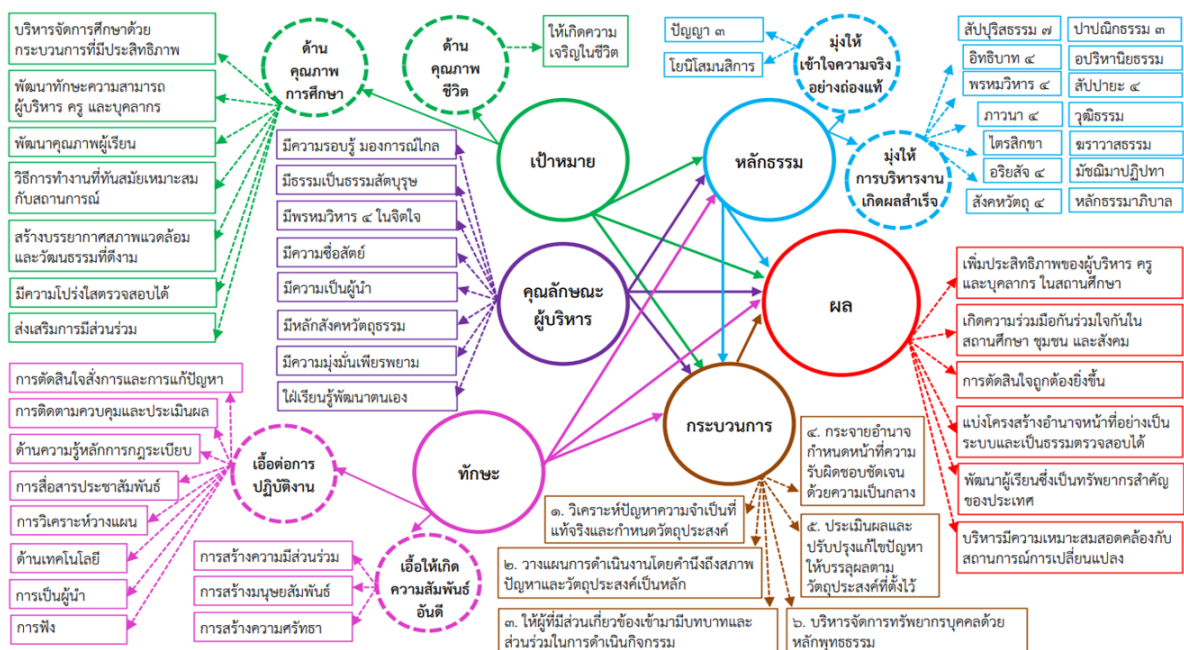
3. ผลการเปรียบเทียบความเหมือนหรือความแตกต่างของผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ประกอบด้วยผลการสังเคราะห์ ดังนี้

3.1 ผลการสังเคราะห์การแปลความเทียบกลับไปกลับมา พบว่า 1) ด้านเป้าหมายมีประเด็นอุปมาสอดคล้องกัน 7 เป้าหมาย 2) ด้านหลักธรรม มีประเด็นอุปมาสอดคล้องกัน 14 หลักธรรม 3) ด้านคุณลักษณะ มีประเด็นอุปมาสอดคล้องกัน 8 คุณลักษณะ 4) ด้านกระบวนการ มีประเด็นอุปมาสอดคล้องกัน 6 ขั้นตอน 5) ด้านทักษะ มีประเด็นอุปมาสอดคล้องกัน 8 ทักษะ และ 6) ด้านผลของการบริหารการศึกษามีประเด็นอุปมาสอดคล้องกัน 6 ประเด็น

3.2 ผลการสังเคราะห์การแปลความเชิงหักล้าง และการแปลความเพื่อเสนอประเด็นการโต้แย้ง พบว่า 1) ด้านเป้าหมายมีประเด็นอุปมาไม่ตรงกัน ซึ่งสามารถแยกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีเป้าหมายด้านคุณภาพการศึกษา และกลุ่มที่มีเป้าหมายด้านคุณภาพชีวิตเพื่อพัฒนาชีวิตให้เกิดความเจริญ ผู้วิจัยพบว่าสาเหตุที่เป้าหมายมีความแตกต่างกันเพราะว่า วิชาการ คือ การสอนคนให้เป็นพหูสูตร วิชาชีพ คือ จะต้องมีความรู้ทักษะการทำการหาเงินโดยสุจริตให้เป็นสัมมาอาชีวะ วิชาชีวิต คือ จะต้องมาเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมให้ดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้อง วิชาจิตภาวนา คือ ให้สิ่งที่ออกแบบขึ้นมาเป็นลักษณะการศึกษาแบบ Learning by Doing ต้องมุ่งศักยภาพไปใช้จิตปัญญา และการเรียนการสอนต้องควบคู่ไปกับกิจกรรมให้มากที่สุด สามารถนำคำสอนไปใช้แก้ปัญหามานะได้ 2) ด้านหลักธรรม มีประเด็นอุปมาไม่ตรงกัน ซึ่งสามารถแยกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ หลักธรรมกลุ่มที่มุ่งให้การบริหารงานเกิดผลสำเร็จ และหลักธรรมกลุ่มที่มุ่งให้เข้าใจความจริงอย่างถ่องแท้ ผู้วิจัยพบว่า สาเหตุที่หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษามีจุดมุ่งหมายให้เข้าใจความจริงอย่างถ่องแท้เพราะโยนิโสมนสิการ คือ การคำนึงถึงอย่างเข้าใจถูกต้องเพื่อการดำเนินชีวิตที่เป็นสุข ส่วนปัญญา 3 ได้แก่ การคิด การสดับฟัง และการลงมือปฏิบัติ ภาวนามยปัญญา ปัญญาที่เกิดด้วยการลงมือปฏิบัติคือ ปัญญาที่เกิดจากการที่จิตเคยได้สมาธิแล้ว ซึ่งเป็นไปตามหลักว่าสมาธินั้นเป็นบาทฐานของปัญญา เมื่อจิตใจสงบตั้งมั่น มีสมาธิดีแล้วก็พิจารณาจนเห็นความจริง 3) ด้านทักษะที่ใช้ในการบริหารพบว่ามีประเด็นอุปมาไม่ตรงกัน ซึ่งสามารถแยกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ ทักษะกลุ่มที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน และทักษะกลุ่มที่เอื้อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในองค์กร ผู้วิจัยพบว่าสาเหตุที่มีทักษะที่ใช้ในการบริหารการศึกษาเพื่อเอื้อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในองค์กร เพราะการสนับสนุนส่งเสริมสร้างขวัญและกำลังใจต่อกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เห็นคุณค่าของตนเองและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร การเข้าพบผู้บริหารเพื่อปรึกษาพูดคุยได้ง่าย ทำให้ทุกคนรู้สึกเท่าเทียมเสมอภาคกัน เกิดสัมพันธ์แนวนอน ผู้ร่วมงานเกิดความศรัทธาและยอมรับและขอคำปรึกษาเมื่อเกิดปัญหา

4. ข้อค้นพบที่เป็นองค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา คือ องค์ประกอบของการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่ได้จากผลการสังเคราะห์สภาพปัจจุบันของความรู้เกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา และผลการสังเคราะห์การแปลความหมายของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมานเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก และ 55 องค์ประกอบย่อย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมานเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา” ผู้วิจัยนำผลการวิจัยมาอภิปราย ดังนี้

คุณลักษณะงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่นำมาสังเคราะห์ครั้งนี้ เป็นงานวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สาขาพุทธบริหารการศึกษามากที่สุด ส่วนใหญ่จะศึกษาในประเด็นวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรม งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์มีประโยชน์ทำให้ได้รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรม และผู้ที่นำงานวิจัยไปใช้มากที่สุดคือ ผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งนี้เป็นเพราะหลักสูตรครุศาสตร์ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ของภาควิชาบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นหลักสูตรการเรียนการสอนที่เน้นการขยายการศึกษา เพื่อผลิตดุขฎิบัณฑิตที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ ในสาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษาให้มีความรู้และความเชี่ยวชาญทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มีความรับผิดชอบและมีคุณธรรม ทำงานและสื่อสารร่วมกับบุคคลอื่นได้เป็นอย่างดี สามารถเรียนรู้และนำแนวคิดทางด้านการบริหารการศึกษาสมัยใหม่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ส่งเสริมให้นำเอาหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา

เข้ามาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารการศึกษาอย่างจริงจังและเป็นระบบ สามารถเชื่อมโยงเข้ากับทิศทางการทำคุณนิตินิพนธ์ของนิสิตได้หลากหลายประเด็น ภายใต้การให้คำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562)

สภาพปัจจุบันของความรู้เกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา

1) ประเด็นเป้าหมายการบริหารการศึกษาพบว่า เป้าหมาย “บริหารจัดการศึกษาด้วยกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ” และเป้าหมาย “พัฒนาทักษะความสามารถผู้บริหาร ครู และบุคลากร” พบมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะการบริหารการศึกษาด้วยกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ โดยการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาด้วยหลักคุณธรรมและทำให้เกิดความคุ้มค่ามากที่สุด มีการควบคุมติดตามตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานอยู่เสมอ นำผลการประเมินมาดำเนินการปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง จะสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพการบริหารงานให้บรรลุตามมาตรฐานคุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยเริ่มที่การพัฒนาตัวบุคคลในสถานศึกษาให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ เชี่ยวชาญในการปฏิบัติหน้าที่ เป็นเป้าหมายหลักที่ของการบริหารการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ Frederick Taylor (1916) ที่ได้กล่าวว่า การดำเนินงานที่มีหลักเกณฑ์เพื่อให้ได้วิธีที่ดีที่สุด อันจะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตมากยิ่งขึ้น ซึ่งหลักการที่ทำให้การบริหารสถานศึกษาเกิดประสิทธิภาพสูงสุดขึ้นอยู่กับสิ่งสำคัญ 3 อย่าง คือ เลือกคนที่มีความสามารถสูงสุด (Selection) ฝึกอบรมคนงานให้ถูกวิธี (Training) หาสิ่งจูงใจให้เกิดกำลังใจในการทำงาน (Motivation) 2) ประเด็นหลักธรรมที่เกี่ยวกับการบริหารการศึกษาพบว่า หลักธรรม “สัปปริสธรรม 7” พบมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะหลักสัปปริสธรรม 7 เป็นหลักธรรมที่ทำให้การบริหารงานเกิดผลสำเร็จ ทำให้เกิดสติปัญญา ฉลาดรอบรู้ สามารถฝึกปฏิบัติกาย วาจา และใจให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างราบรื่นมีความสุข สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น เป็นธรรมพื้นฐานสำหรับการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี ใช้ในการครองตน ครองคน และครองงาน ซึ่งสอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2553) ที่ได้กล่าวว่า สัปปริสธรรม 7 คือ คุณธรรมที่สำคัญสำหรับสัปปริสชน หรือคนดีและเป็นคุณธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่สมบูรณ์แบบด้วย คุณธรรมทั้ง 7 ประการ นำพาประโยชน์มาให้ทั้งแก่ตนเองและสังคมโดยส่วนรวมสามารถนำหมู่ชน สังคม และประเทศชาติไปสู่ความสันติสุขและความเจริญก้าวหน้าตลอดไป และสอดคล้องการวิจัยของทวีศักดิ์ สุขกมล (2561) ที่ผลการวิจัยพบว่า หลักสัปปริสธรรมหลอมรวมอยู่กับข้อมูลต่างๆ อย่างประสานกลมกลืนในเชิงลักษณะของหลักการบริหารภาครัฐซึ่งเน้นเรื่องเทคนิคและวิธีการในการดำเนินงานในทุกกระบวนการ 3) ประเด็นคุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาพบว่า คุณลักษณะ “มีความรอบรู้มองการณ์ไกล” พบมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล รอบคอบ ตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วสามารถที่จะนำพาให้องค์กรบรรลุตามจุดหมายที่ตั้งไว้ได้ สอดคล้องกับการวิจัยของอัญชลี สุขวิบูลย์ (2559) ที่ผลการวิจัยพบว่า การมองการณ์ไกลส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำในการวิเคราะห์องค์กร กำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจของสถานศึกษา จัดทำแผนงาน สนับสนุนครูทำโครงการและเป็นผู้อนุมัติการสนับสนุนการทำโครงการของสถานศึกษา และมีหน้าที่ในการติดตาม ตรวจสอบผลการดำเนินการทุกงานในสถานศึกษา ผู้บริหารจึงเป็นผู้ที่รู้และมองภาพของงานได้ชัดเจนทั้งระบบ 4) ประเด็นกระบวนการบริหารการศึกษาพบว่า ขั้นตอน “วิเคราะห์ปัญหาความจำเป็นที่แท้จริงและกำหนดวัตถุประสงค์” และขั้นตอน “วางแผนการดำเนินงานโดยคำนึงถึงสภาพปัญหาและวัตถุประสงค์เป็นหลัก” พบมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะการวิเคราะห์ให้ทราบถึงปัญหาที่แท้จริงของการบริหารการศึกษาและนำมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ทำให้เกิดวิธีการดำเนินงานและกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับพระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2533) ที่ได้กล่าวว่า การบริหารตามหลักอริยสัจสี่เป็นหลักการคิดแก้ปัญหาอย่างมีระบบ

ได้แก่ 1. การกำหนดปัญหา (ทุกข์) 2. การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา (สมุทัย) 3. การกำหนดวัตถุประสงค์ของการแก้ปัญหา 4. กำหนดวิธีการแก้ปัญหา (มรรค) และสอดคล้องกับการวิจัยของพระครูโสภณธรรมประดิษฐ์ (วีระพัฒน์ จันทศรีนาค) (2561) ที่ผลการวิจัยพบว่า การวางแผนตามหลักอิทธิบาท 4 คือ ความเอาใจใส่ ปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานวิชาการอย่างสม่ำเสมอ มีการวางแผนการดำเนินงานนวัตกรรมและเทคโนโลยี การวางแผนระบบการบริหารให้เท่าทันกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง มีการวางแผนในการบริหารงานบุคคล โดยจะต้องมีคุณลักษณะ เช่น การไว้วางใจกันได้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ไม่เบียดเบียน ไม่ทะเลาะ ไม่กดขี่ข่มเหง ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน เป็นต้น 5) ประเด็นทักษะที่ใช้ในการบริหารการศึกษาพบว่า ทักษะ “ทักษะการตัดสินใจสั่งการและการแก้ปัญหา” พบมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะการตัดสินใจเป็นกระบวนการที่สำคัญในการบริหารการศึกษา เป็นหนึ่งในทักษะพึงมีของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารต้องมีทักษะในการตัดสินใจได้อย่างถูกต้องมีเหตุผล ยุติธรรม สามารถจัดลำดับเวลา และความสำคัญของงานได้ สอดคล้องกับการวิจัยของพระปลัดสนธิชัย ปสนนจิตโต (มาตรไพจิตร) (2561) ที่ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำควรตัดสินใจบนพื้นฐานความที่จริง และมีการประชุมเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในองค์กรพร้อมกับชี้มติในที่ประชุมประกอบการตัดสินใจ และการตัดสินใจปัญหาอย่างยุติธรรม มีเหตุและผล และสอดคล้องกับจิตรกร จันทรสุข และคณะ (2564) ที่กล่าวไว้ว่า การตัดสินใจสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการตัดสินใจเป็นกระบวนการทางตรรกวิทยาในการพิจารณาวิเคราะห์ปัญหาว่าแต่ละปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร โดยอาศัยเหตุผล ความเป็นจริง และระยะเวลา เพื่อพิจารณาทางเลือกเกณฑ์ในการตัดสินใจที่ดีที่สุด นอกจากนี้การตัดสินใจเป็นกิจกรรมด้านข่าวปัญหา โดยการเน้นระบบข้อมูลสารสนเทศมาประกอบการพิจารณาการตัดสินใจ และยังเป็นกิจกรรมด้านออกแบบการตัดสินใจ โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อเป็นทางเลือกที่เหมาะสมนำไปปฏิบัติในการตัดสินใจ 6) ประเด็นผลการบริหารการศึกษาพบว่า ประเด็น “เพิ่มประสิทธิภาพของผู้บริหาร ครู และบุคลากร ในสถานศึกษา” พบมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะการบริหารการศึกษาด้วยหลักพุทธธรรมทำให้ผู้บริหาร ครู บุคลากรในสถานศึกษามีความรู้ความสามารถ มีทักษะเข้าใจกระบวนการเกิดความชำนาญที่เหมาะสมสำหรับการทำงาน มีทัศนคติที่ดีมีความจงรักภักดีพร้อมทุ่มเททำงาน มีทักษะของการเป็นผู้นำที่เปี่ยมไปด้วยคุณธรรมเกิดความเจริญในชีวิตและหน้าที่การงาน สอดคล้องกับการวิจัยของทวีศักดิ์ ทองทิพย์ (2554) ที่ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิเป็นสิ่งบ่งชี้ผลสำเร็จที่เกิดจากการใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารสถานศึกษา โดยในด้านบุคลากร ผู้บริหารส่วนใหญ่เป็นผู้มีวิถีชีวิตสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม คือ ลด ละ เลิก อบายมุข และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีหลักธรรมพรหมวิหารประจำใจ มีความซื่อสัตย์ จริงใจในการทำงาน มีความเข้าใจถูกต้องในพระรัตนตรัย เป็นผู้นับถือและศรัทธาในพระพุทธศาสนา ผลสำเร็จที่เกิดจากการใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารสถานศึกษาด้านสถานศึกษาทำให้มีความพร้อมในด้านทรัพยากรทางการบริหารทุกๆ องค์ประกอบ เช่น บุคลากร ระบบบริหาร วิชาการ งบประมาณ อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งการเรียนรู้อุปกรณ์การศึกษา สาธารณูปโภค พื้นฐานและสวัสดิการอย่างพอเพียง

การเปรียบเทียบความเหมือนหรือความแตกต่างของผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา มี 3 ประเด็น คือ 1) ด้านเป้าหมายการบริหารการศึกษามีประเด็นที่ไม่สอดคล้องกันของเป้าหมายด้านคุณภาพการศึกษา และเป้าหมายด้านคุณภาพชีวิต ซึ่งจะพบว่ามีเป้าหมายด้านคุณภาพการศึกษา เช่น บริหารจัดการศึกษาด้วยกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ และพัฒนาทักษะความสามารถผู้บริหาร ครู และบุคลากร แต่บางส่วนมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาชีวิตให้เกิดความเจริญ

งอกงาม เน้นกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดความเจริญสามารถดำรงชีวิตที่ดีในสังคมได้ ซึ่งเป็นเป้าหมายด้านคุณภาพชีวิต อย่างไรก็ตามเป้าหมายดังกล่าวสอดคล้องกับการวิจัยของบุญสืบ โพธิ์ศรี และธีระวัฒน์ จันทิก (2559) ที่ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการบริหารงานจะส่งผลไปถึงผู้เรียนจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณภาพ มีความซื่อสัตย์ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข 2) ด้านหลักธรรมมีประเด็นที่ไม่สอดคล้องกันของกลุ่มหลักธรรมที่มีจุดมุ่งหมายให้การบริหารงานเกิดผลสำเร็จ และหลักธรรมที่มีจุดมุ่งหมายให้เข้าใจความจริงอย่างถ่องแท้ ซึ่งจะพบว่าหลักธรรมที่มีจุดมุ่งหมายให้การบริหารงานเกิดผลสำเร็จ เช่น สัปปริสธรรม 7 แต่หลักธรรมโยนิโสมนสิการเป็นหลักธรรมที่ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจตามเป็นจริงตรงตามสภาวะแท้ๆ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่มีจุดมุ่งหมายให้เข้าใจความจริงอย่างถ่องแท้ อย่างไรก็ตามหลักธรรมดังกล่าวสอดคล้องกับการวิจัยของพระสุนทร วรสาโร จันทโร (2562) ที่ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการคิดของผู้บริหารเป็นสิ่งที่สำคัญในการบริหารงาน จะต้องผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ถ้าคิดถูกต้องก็จะสามารถดำเนินงานไปด้วยความเรียบร้อยปลอดภัย ถ้าคิดไม่ถูกต้องก็ไม่สามารถที่จะดำเนินงานไปได้ด้วยความไม่เรียบร้อยและไม่ปลอดภัยและเกิดความเสียหายแก่องค์กรได้ คือ ผู้บริหารคิดแบบมีเหตุผล ผู้บริหารคิดแบบมีกระบวนการ ผู้บริหารคิดแบบรอบคอบ ผู้บริหารคิดแก้ไขปัญหา ผู้บริหารคิดแบบมีส่วนร่วม ผู้บริหารคิดมีวิจารณ์ญาณ ผู้บริหารคิดแบบมีเป้าหมาย และผู้บริหารคิดตามความเป็นจริง 3) ด้านทักษะที่ใช้ในการบริหารการศึกษามีประเด็นที่ไม่สอดคล้องกันของกลุ่มที่ใช้ทักษะที่ใช้ในการบริหารการศึกษาเพื่อเอื้อต่อการปฏิบัติงาน และกลุ่มที่ใช้ทักษะในการบริหารการศึกษาเพื่อเอื้อให้เกิดความสัมพันธ์อันดี ซึ่งจะพบว่าทักษะเพื่อเอื้อต่อการปฏิบัติงาน เช่น ทักษะการตัดสินใจสั่งการและการแก้ปัญหา แต่เนื่องจากการบริหารการศึกษาในบางครั้งผู้บริหารต้องมียุทธศาสตร์ที่ดี มีความสามารถในการปรับตัวประพฤติปฏิบัติตนให้ผู้ร่วมงานเกิดการยอมรับและศรัทธา ซึ่งเป็นทักษะที่เอื้อให้เกิดความสัมพันธ์อันดี สอดคล้องกับการวิจัยของอุดม ชำนิ (2558) ที่ผลการวิจัยพบว่า หลักธรรมด้านหลักปาปนิคธรรม 3 ด้านจักขุมา การมีวิสัยทัศน์ที่ดี ด้านวิริยโร ด้านความชำนาญในงาน ความเป็นมืออาชีพ และด้านนิสสยสัมปโน การสร้างความสัมพันธ์ ความเข้าใจอันดี ตลอดจนการสร้างสรรคทางสังคม โดยอาศัยทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ นอกจากนี้ผู้นำต้องรู้จักใช้หลักพุทธธรรมในการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ตนเองด้วย

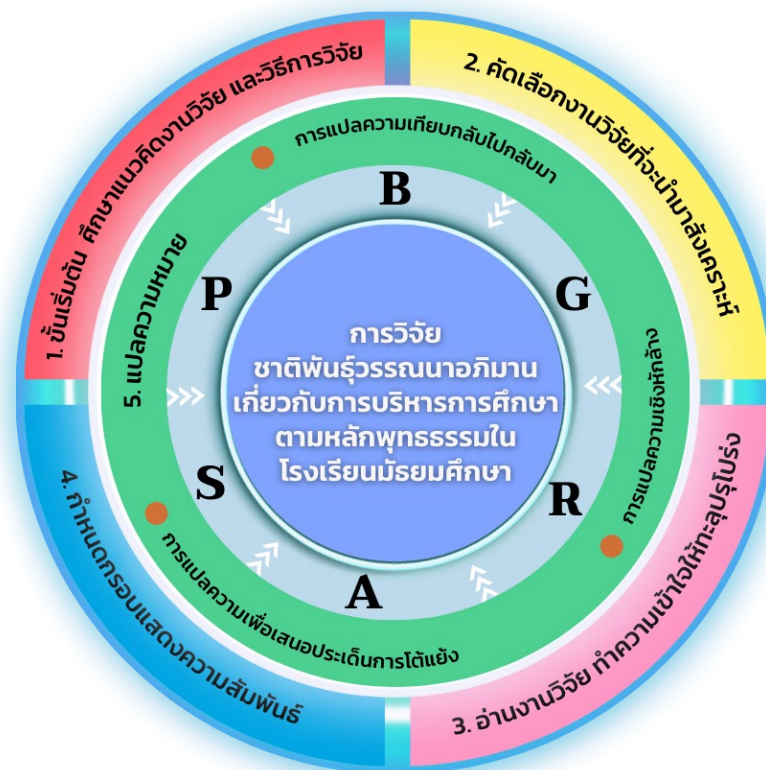
ข้อค้นพบที่เป็นองค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา คือ องค์ประกอบของการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้จากผลการสังเคราะห์สภาพปัจจุบันของความรู้เกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา และผลการสังเคราะห์การแปลความหมายของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมานเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก 55 องค์ประกอบย่อย โดยเป็นผลการสังเคราะห์ที่มีความลึกซึ้งมากกว่าที่จะได้รับจากงานวิจัยแต่ละเรื่อง สอดคล้องกับบุบผา เมฆศรีทองคำ (2552) ที่กล่าวสรุปไว้ว่า “การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน” เป็นวิธีวิทยาการสังเคราะห์งานวิจัยที่ทำให้ได้ข้อค้นพบจากการสังเคราะห์ที่มีความลึกซึ้งและเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบมากกว่าที่จะได้จากการศึกษาวิจัยแต่ละเรื่อง โดยสิ่งที่ถือเป็นหัวใจสำคัญของวิธีวิทยาการวิจัยดังกล่าวคือ “การแปลความหมาย” ที่ผู้วิจัยจะนำประเด็นอุปมาทั้งหมดที่ได้จากการอ่านงานวิจัยแต่ละเรื่องมาทำการแปลความหมาย 3 ลักษณะ คือ การแปลความเทียบกลับไปกลับมาใช้ในกรณีที่ผลการวิจัยที่นำมาสังเคราะห์มีความสอดคล้องกัน การแปลความเชิงหักล้างใช้ในกรณีที่ผลการวิจัยที่นำมาสังเคราะห์มีความขัดแย้งกัน และการแปลความเพื่อเสนอประเด็นการโต้แย้งใช้ในกรณีเพื่อหาสาเหตุของผลการแปลความเชิงหักล้างและผลของการ

แปลความเทียบกลับไปกลับมา เพราะฉะนั้นการสังเคราะห์ด้วยวิธีวิทยาการดังกล่าวจึงจำเป็นที่จะต้องมีการประเดิมอุปมาที่มากเพียงพอเพื่อนำมาใช้ในการสังเคราะห์การแปลความหมายด้วยการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง “การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมานเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา” เป็นการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยวิธีดำเนินการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน อย่างเป็นระบบมีความลุ่มลึกทำให้เกิดความรู้ซึ่งและความเข้าใจ ผู้วิจัยสรุปเป็น “B-Grasp Model” ได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้การวิจัย

จากภาพที่ 2 องค์ความรู้การวิจัย “B-Grasp Model” สามารถอธิบายได้ดังนี้

B = Buddhism หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา มี 16 องค์ประกอบย่อย ประกอบด้วย 1) สัมปยุตธรรม 7 2) อิทธิบาท 4 3) พรหมวิหาร 4 4) ภาวนา 4 5) ไตรสิกขา 6) อริยสัจ 4 7) สังคหวัตถุ 4 8) ปาปณิกธรรม 9) อปริหานิยธรรม 10) สัมปายะ 11) หลักธรรมบาลี 12) วุฒิธรรม 13) ขรรวาสธรรม 14) มัชฌิมาปฎิปปทา 15) ปัญญา และ 16) โยนิโสมนสิการ

G = Goal เป้าหมายของการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา มี 8 องค์ประกอบย่อย ประกอบด้วย 1) บริหารจัดการศึกษาด้วยกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ 2) พัฒนาทักษะความสามารถผู้บริหาร ครู และบุคลากร 3) พัฒนาคุณภาพผู้เรียน 4) วิธีการทำงานที่ทันสมัยเหมาะสมกับสถานการณ์ 5) สร้างบรรยากาศสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมที่ดีงาม 6) มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ 7) ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และ 8) เกิดความเจริญงอกงามในชีวิต

R = Result ผลของการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา มี 6 องค์ประกอบย่อย ประกอบด้วย 1) เพิ่มประสิทธิภาพของผู้บริหาร ครูและบุคลากรในสถานศึกษา 2) เกิดความร่วมมือกันร่วมใจกันในสถานศึกษา ชุมชนและสังคม 3) การตัดสินใจถูกต้องยิ่งขึ้น มีการวางแผนทำให้สถานศึกษาเจริญก้าวหน้า 4) แบ่งโครงสร้างอำนาจหน้าที่อย่างเป็นระบบและเป็นธรรมสามารถตรวจสอบได้ 5) พัฒนาผู้เรียนซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญของประเทศ 6) การบริหารมีความเหมาะสมรวดเร็วสอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง

A = Attribute คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา มี 8 องค์ประกอบย่อย ประกอบด้วย 1) มีความรอบรู้มองการณ์ไกล 2) มีธรรมอันเป็นธรรมของสัตบุรุษ 3) มีพรหมวิหาร 4 ภายในจิตใจ 4) มีความซื่อสัตย์ 5) มีความเป็นผู้นำ 6) มีหลักสัจจวัตถุธรรม 7) มีความมุ่งมั่นเพียรพยายามให้เกิดผลสำเร็จ และ 8) ไม่เรียนรู้พัฒนาตนเอง

S = Skill ทักษะที่ใช้ในการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา มี 11 องค์ประกอบย่อย 1) ทักษะการตัดสินใจสั่งการและการแก้ปัญหา 2) ทักษะด้านความรู้หลักการกฎระเบียบ 3) ทักษะการวิเคราะห์วางแผน 4) ทักษะด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ 5) ทักษะการติดตามควบคุมและประเมินผล 6) ทักษะการฟัง 7) ทักษะการเป็นผู้นำ 8) ทักษะด้านเทคโนโลยี 9) ทักษะการสร้างความร่วมมือร่วมใจ 10) ทักษะการสร้างมนุษยสัมพันธ์ 11) ทักษะการสร้างคุณธรรม

P = Process กระบวนการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา มี 6 องค์ประกอบย่อย ประกอบด้วย 1) วิเคราะห์ปัญหาความจำเป็นที่แท้จริงและกำหนดวัตถุประสงค์ 2) วางแผนการดำเนินงานโดยคำนึงถึงสภาพปัญหาและวัตถุประสงค์เป็นหลัก 3) ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม 4) กระจายอำนาจกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบชัดเจนด้วยความเป็นกลาง 5) ประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขปัญหาให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ 6) บริหารจัดการทรัพยากรบุคคลด้วยหลักพุทธธรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 ข้อค้นพบซึ่งได้จากการสังเคราะห์งานวิจัย ผู้บริหารการศึกษาหรือผู้ที่สนใจทั่วไปสามารถนำผลการสังเคราะห์จากงานวิจัยเล่มนี้ไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์ได้
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปออกแบบการวิจัยเชิงสาเหตุเพื่อวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรม
 - 2.2 ควรมีการสังเคราะห์งานวิจัยด้วยวิธีวิทยาดังกล่าวในประเด็นอื่นๆ เพื่อให้ได้องค์ความรู้อย่างเป็นระบบและกว้างขวาง อันจะเป็นประโยชน์กับบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- จิตรกร จันทรสุข และคณะ. (2564). การตัดสินใจสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี**. 10 (2). 223-238.
- ทวีศักดิ์ ทองทิพย์. (2554). การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักไตรสิกขาของโรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. **ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์จิต**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทวีศักดิ์ สุขกมล. (2561). การใช้หลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานเชิงบูรณาการของผู้บริหารเทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่. **วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา**. 9 (1). 69-81.
- บุญสืบ โพธิ์ศรี และธีระวัฒน์ จันทิก. (2559). การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนอาชีวศึกษาเพื่อมุ่งเน้นการผลิตแรงงานมืออาชีพ. **Veridian E-Journal Silpakorn University**. 9 (2). 216-229.
- บุบผา เมฆศรีทองคำ. (2547). การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัด การศึกษา. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุบผา เมฆศรีทองคำ. (2552). การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน: การสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพ. **วารสารกองการพยาบาล**. 36 (2). 77-85.
- พระครูโสภณธรรมประดิษฐ์ (วีระพัฒน์ จันทรศรีนาถ). (2561). รูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. 6 (4). 1372-1378.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2533). **วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สหมิตร.
- พระปลัดสนธิชัย ปสนนจิตโต (มาตรไพจิตร). (2561). กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธบริหารการศึกษาสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคกลาง. **ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์จิต**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2553). **ธรรมานุญชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ 122. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก.
- พระสุนทร วรสาโร จันทรโต. (2562). โยนิโสมนสิการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา. **ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุชนิพนธ์จิต**. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ภารดี อนันต์นาวิ. (2552). **หลักการแนวคิดทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มนตรี.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2562). **หลักสูตรครุศาสตรดุชนิพนธ์จิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2562)**. แหล่งที่มา https://acd.mcu.ac.th/wp-content/uploads/2021/05/มคอ.2_ค.ด.-พุทธบริหารการศึกษา-ป-เอก-62-1.pdf. สืบค้นเมื่อ 7 มิ.ย. 2565.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2545). **แนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.

- อัญชลี สุขวิบูลย์. (2559). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10. *Veridian E-Journal Silpakorn University*. 9 (2). 1452-1466.
- อุดม ชำนิ. (2558). การพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธของผู้บริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาเขตภาคกลาง. *ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- George W. Noblit and R. Dwight Hare. (1988). *Meta-Ethnography: Synthesizing Qualitative Studies*. Newbury Park: SAGE Publications, Inc.
- Taylor, Frederick W. (1916). *The Principles of Scientific Management*. New York: Harper.